

DEĞİŞEN İLKÖĞRETİM PROGRAMININ SINIF ÖĞRETMENLERİ ÜZERİNDEKİ PSİKOLOJİK ETKİLERİNİN İNCELENMESİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Taner ALTUN

KTÜ, Fatih Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği ABD, Trabzon

Mustafa ŞAHİN

*KTÜ, Fatih Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik
Danışmanlık ABD, Trabzon*

Özet

Bu araştırmanın amacı ilköğretim birinci kademedeki yapılan program değişikliğinin sınıf öğretmenleri üzerinde oluşturduğu psikolojik etkilerinin incelenmesidir. Araştırma Trabzon ili ilköğretim okulları I. Kademesinde çalışan 20 sınıf öğretmeniyle yürütülmüştür. Bu çalışmada son yıllarda sosyal bilimlerde yaygınlaşan nitel araştırma yaklaşımı içerisinde yer alan “özel durum çalışması” veri toplama yöntemi olarak kullanılmıştır. Elde edilen veriler paragraf düzeyinde değerlendirilirken görüşmeler sırasındaki gözlemler de analizler yapılırken göz önünde tutulmuştur. Veri analizi sürecinde nitel araştırma metodlarında sıkça kullanılan “sürekli karşılaştırmalı analiz” yöntemi kullanılmıştır. Çalışma sonunda öğretmenlerin psikolojik anlamda desteklenmeleri gerektiği, bunun yanında okulların alt yapı ve fiziksel imkânlarının iyileştirilmesi hususlarında çeşitli öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim Program Değişikliği, Öğretmenler, Psikolojik Etkiler

A QUALITATIVE STUDY ON PSYCHOLOGICAL EFFECTS OF CHANGE OF CURRICULUM ON CLASSROOM TEACHERS

Abstract

The aim of this study is to examine the psychological effects of change of curriculum on classroom teachers. The study carried out with 20 primary school teachers who work in various primary schools in city of Trabzon. In this research “case study” is used as data collection method which is commonly used in qualitative research approach. In the process of data analysis, “constant comparison method” is used as the method. Findings of the study reveal that, according to teachers in Turkey curriculum change as such was essential and necessary. Results indicate that change of curriculum affected the psychological status of teachers in different ways; however teachers did not get any support to overcome those effects. It is recommended that teachers should be supported psychologically; infrastructure and physical conditions of schools should be improved in order for effective implementation of new curriculum.

Key Words: Primary Curriculum Change, Teachers, Psychological Effects

1. GİRİŞ

Sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde bulunduğumuz yüzyılımızda birçok alanda yenileşme hareketleri görülmektedir. Bu yenileşme hareketleri her geçen zaman diliminde daha nitelikli insan gücüne ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle günümüz dünyasında eğitim öğretim anlayışında, ders içeriğinde, müfredat seçiminde ve öğretmen ve öğretmen adaylarının yetiştirilmesinde de yeniliklerin olması kaçınılmaz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitimin üç temel ögesi vardır. Bunlar; öğrenci, öğretmen ve programdır. Eğer eğitimde yenileşme yapılması zorunlu hale gelirse, bu yenilikler programlarda yer aldığı ölçüde anlam kazanır (1). Özellikle eğitim programlarında yapılacak geliştirme ve yenileme çalışmaları ülkenin uluslar arası platformdaki yerini alması açısından da önem kazanmaktadır. Ancak program geliştirme çalışmalarında önemli olan noktalardan birisi her ülkenin kültürel geleneklerine bağlı olarak kendi eğitimle ilgili tanımlarını yapması ve standartlarını önceden belirlemesi gereklidir (2).

Ülkemizde yapılan eğitimde program geliştirme çalışmaları cumhuriyetin ilk yıllarına dayanmaktadır (3, 4, 5). Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze gelinceye kadar ülkemiz eğitim sistemindeki programlarda geliştirme ve değiştirme çalışmaları süregelmiştir (6). Ancak özellikle ilköğretimde 2005-2006 yılında uygulamaya konan yeni ilköğretim programı pek çok konuda değişikliklere neden olacak türdendir. Toplumsal değişmelerle birlikte, ilköğretim programının da değişmesi öğretmenlerin okullardaki işlerini daha karmaşık ve daha da ağır hale getirmektedir (7). Yeni programları uygulayacak olan öğretmenler açısından bu tür program değişikliklerinin gerek onların iş yükü gerek sosyal yaşamları, gerekse de günlük psikolojileri üzerinde çeşitli etkiler bırakacağı aşikârdır. Öğretmenlerin bu değişiklikleri tehdit edici olarak algılaması durumunda bu durumla başa çıkmak için önce fizyolojik olarak hazır duruma gelmeleri gerekir. İkincisi bireyin yeni şeyler öğrenmesi için organizmanın belli düzeyde uyarılmış olması gerekir. Yani bireyin yeni duruma uyum sağlayabilmesi için ne boş vermişlik ne de aşırı uyarılmışlık durumunda olması gerekir (8).

Gerekli bilgi tabanı oluşturulmadan bireylere bağlı olarak öğretim yılı başlarında eğitim öğretimi yeniden yapılandırma çalışmaları zaman zaman bir kaos ortamı doğurmuştur. Türkiye’de son yıllardaki eğitim öğretimin uygulanmasına ilişkin değişimlerin (öğrenci merkezli eğitim, öğretmen eğitimi, toplam kalite, çoklu zeka kuramı gibi modeller ve son olarak sunulan bilişsel yapılandırmacı model) yoğunluğu ve zaman baskısı öğretmenlerin mesleklerini icra etmesinde ve günlük yaşamlarında yeni programlarla karşılaşmaları kaçınılmazdır. Bir anlamda öğretmenlerde gerginlik ve endişe yaratan ani uygulama değişiklikleri, olumsuz duygular yaşamalarına neden olmaktadır. Olumsuz duyguların devam etmesi fizyolojik ve duygusal bir sorun oluşturacaktır. Bunun için öğretmenlerin öğretim uygulamalarına ilişkin değişimlerden olumsuz etkilenmemeleri için gerekli psiko-eğitimsel destek programlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışmada Türk Milli Eğitim sisteminde yapılan son ilköğretim birinci kademedeki müfredat değişikliğinin ilköğretim birinci kademe öğretmenleri üzerindeki

psikolojik etkileri incelenmiştir. Bu çalışmanın öğretmenlere yeni programın getirdiği olumsuzlukların giderilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yeni Programın Geliştirilmesinin Nedenleri ve Sorunlar

21. yüzyılın ilk yıllarını yaşadığımız günümüz dünyasında “eğitim” ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmalarında en önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü eğitim sisteminin görevi, toplumsal yaşam düzeninin bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişme ve değişimlere uyumlu biçimde sürdürülüp geliştirilmesinden sorumlu olan toplumsal sistemleri işletecek nitelikteki insan gücünün yetiştirilmesidir (9). Diğer bir deyişle “eğitim”, artık sadece anayasal bir hak ve sosyal bir hukuk devletinin görevi olarak görülmemekte, aynı zamanda ekonomik açıdan “eğitilmiş insan gücü” en verimli üretim alanlarından birisi olarak kabul edilmektedir. Ayrıca eğitim, siyasi, toplumsal ve kültürel bütünleşmenin ve değişimlerin yönetilmesindeki en etkin araçlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır (10).

Bilindiği üzere, günümüz toplumları, siyasi, sosyal, ekonomik, bilimsel, kültürel ve teknolojik olarak hızlı bir değişimle karşı karşıyadırlar. Özellikle Bilgi ve İletişim Teknolojilerindeki baş döndürücü gelişmeler okullardan ve öğretmenlerden olan beklentileri çok daha yüksek düzeye taşımış, bu da öğretmenlerin kendilerini geliştirme ve yenileme konularında hizmet öncesi ve hizmet içinde yeni programlarla daha iyi eğitilmeleri zorunluluğunu doğurmuştur (11, 12). Bir ülkeyi refah düzeyine ulaştırma da temele alınan bu unsurların içerisinde, bu değişime ayak uydurabilmek için ülkeler eğitim sistemlerinde de sık sık değişimlere ve yeniliklere ihtiyaç duymaktadırlar. Eğitim sistemlerinin bu gereksinimleri karşılayabilmesi için eğitim sisteminin yapısında (işlevsel olarak) ve eğitim programlarında çeşitli düzenlemelere ihtiyaç vardır. Bunun yanında eğitim sistemleri ülkelerin iç toplumsal dinamiklerinin yanı sıra bilgi ve teknolojinin gelişmesi, bilişim ve iletişim olanaklarının yaygınlaşması; küreselleşme, ülkelerarası ekonomik ve siyasi birleşme gibi uluslararası oluşumlardan da etkilenir. Özellikle bilginin, teknolojinin ve ürünlerinin hızla gelişmesi ve yayılması, her ülkede bireysel ve toplumsal yaşamda, toplumsal sistemlerde ve üretim-istihdam ilişkilerinde köklü değişikliklere neden olmaktadır. Okulların, bireyleri bu değişime uyum sağlanabilecek şekilde yetiştirebilmeleri için, eğitim programlarının çağdaş gelişmeler ve değişimler doğrultusunda oluşturulması kaçınılmaz bir gerekliliktir (9)

Avrupa Birliğine üyeliği bir devlet politikası hâline getirmiş olan ülkemiz, gerek “Kalkınma Plânlarında” gerek AB’ye sunduğu “Ulusal Programlarında” eğitimde kalitenin ve seviyenin artırılması hususunu, kısa ve orta vadeli önceliklerde önemle vurgulamıştır (10). 2000’li yılların başında ülkemizde Avrupa Birliği’ne uyum amacıyla eğitim basamaklarında önemli yapısal ve içeriksel düzenlemelerin yapılması ve bu düzenlemeler doğrultusunda eğitim programlarının geliştirilmesi gereksinimi doğmuştur. 2005-2006 öğretim yılından itibaren uygulanmaya konulan “Yeni İlköğretim Programı” bu ihtiyacı karşılamak, Türkiye’nin dünya ve Avrupa’ya entegrasyonunda önemli rol oynaması inancıyla geliştirilmiştir.

Bu bağlamda yeni geliştirilen programında yapılandırıcı yaklaşım merkeze alınmıştır. Bununla birlikte çoklu zeka ve öğrenci merkezli öğrenme gibi çeşitli yaklaşımlardan da yararlanılmıştır (13). Diğer bir deyişle program “yapılandırıcı” yaklaşımdan hareket ederek daha çok sınıf içi etkinliklerine dayalı, öğrencinin öğrenme sürecine aktif olarak katılmasını amaçlayan, dersler arası yatay ve dikey ilişkileri dikkate alan, sınıf içi ve sınıf dışı öğrenme deneyimlerini bütünleştirmeye önem veren bir anlayışla geliştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu özellikler dikkate alındığı zaman “yeni” programın, ilköğretim düzeyindeki eğitime önemli katkılar getirme potansiyeli olduğu söylenebilir (9). Ancak, bu programın geliştirilmesi ve öğretmenler tarafından uygulanması sürecinde bazı önemli sorunların karşımıza çıktığı da bilinen bir gerçektir. Nitekim eğitimde yapılan değişim çabalarının oldukça uzun zaman aldığı ve karmaşık bir iş olduğunu vurgulanmaktadır (14). Örneğin daha önceki deneyimlere dayanarak program geliştirme süreçlerinde yaşanan sorunlardan bazıları şunlardır:

- Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde program geliştirme çalışmalarını yürüten birimlerin faaliyetleri arasında bir bütünlük bulunmamakta, her birim program geliştirme çalışmalarını farklı biçimlerde yürütmektedir. Birimler arasında yeterli düzeyde bir iletişim de bulunmamaktadır.
- Program geliştirme için ihtiyaç tespiti araştırmaları ile komisyonlarca geliştirilen programların ön uygulama ve değerlendirme çalışmaları yeterince yapılmamaktadır.
- Program geliştirme komisyonları, her üyenin görev ve sorumlulukları belirlenmeden, çalışmalarını plânsız bir şekilde yürütmektedir. Komisyonlarda her üyenin görüşlerine değer verildiği demokratik bir çalışma ortamı da bulunmamaktadır.
- Geliştirilen programların Talim ve Terbiye Kurulu’nda onaylanması sürecinde sorunlar yaşanmaktadır.
- Geliştirilen programların amaç, kapsam ve öğrenme-öğretme etkinlikleri boyutlarına ait nitelikler genelde yerine getirilmekte, değerlendirme boyutuna ait nitelikler ise tam olarak yerine getirilememektedir (5).

Yeni programın ilköğretimde uygulanması sürecinde yaşanan sorunlar ise son dönemlerde yapılan araştırmalarla (15, 16, 17, 18) dile getirilmektedir. Bu araştırmalarda elde edilen sonuçlara göre yeni programın uygulanması boyutuyla ilgili olarak karşılaşılan sorunlardan bazıları şu şekilde ön plana çıkmaktadır:

- Okulların alt yapı eksikliği, fiziki olanakların yetersizliği ve araç-gereç, materyal ve teknoloji eksikliği olduğu,
- Sınıflardaki öğrenci mevcutlarının kalabalık olması,
- Öğretmenlerin yeni programın felsefesi, yaklaşımı hakkındaki bilgi, donanım ve becerilerindeki yetersizlikler,
- Etkinlikler dolayısıyla zaman sınırlılığın olması,

- Öğretmene yüklenen çok fazla belge ve form doldurma işlemleri
- Sürekli mesleki eğitim desteğinin zayıf oluşu.
- Programın uygulanması boyutunda yaşanan sorunlarla ilgili şimdiye kadar yapılan araştırmaların çoğu genel noktalar üzerine yoğunlaşmış, ancak bu süreçte öğretmenlerin yaşantıları, program değişikliğinin öğretmenler üzerinde bıraktığı etkiler sosyal ve psikolojik boyutlarıyla incelenmemiştir. Bu çalışmada program değişikliği sürecinde öğretmenlerin yaşadığı sorunlar psikoloji boyuttan irdelenmeye çalışılmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı ilköğretim birinci kademedeki yapılan program değişikliğinin sınıf öğretmenleri üzerinde oluşturduğu psikolojik etkilerin ortaya çıkarılarak, incelenmesi ve bu konuda alınabilecek olası önlemleri irdelemektir.

Bu genel amaç doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara cevap aranmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu sınıf öğretmenlerinin yeni programa ilişkin bilgi, uygulama ve psikolojik boyutuyla ilgili görüşlerini içermektedir.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada son yıllarda sosyal bilimlerde yaygınlaşan nitel araştırma yaklaşımının yöntemlerinden biri olan “özel durum çalışması” yöntem olarak kullanılmıştır. Araştırmada yeni ilköğretim programının sınıf öğretmenleri üzerindeki psikolojik etkilerini belirlemek amacıyla “yarı yapılandırılmış görüşme (mülakat) formu” ölçme aracı olarak geliştirilmiştir. Amaca hizmet edecek özellikte geliştirilen ölçek, yeni programın sınıf öğretmenleri üzerindeki psikolojik etkilerini ölçmede kullanılacak yapıdadır. Ölçek pilot uygulamayla sınanmıştır. Araştırmaya Trabzon ili merkez ilköğretim okullarında çalışan 20 I. Kademe sınıf öğretmeni katılmıştır.

Veri Analizleri

Yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen veriler ses kayıt cihazıyla kaydedilerek kağıt üzerine dökülmüştür. Veri analizi sürecinde nitel araştırma metodlarında sıkça kullanılan “sürekli karşılaştırmalı analiz” yöntemi kullanılmıştır (19). Bu metotta tümevarım yöntemi kullanılmaktadır. Verilerin önceden düzenlenmiş kategorilere göre analiz edilmesinden ziyade, veriler elde edildikten sonra kategorilere ayrılmıştır (19). Bu işlem sürecinde, temellendirilmiş kuram yaklaşımı çerçevesinde, elde edilen veriler incelenerek, sürekli karşılaştırmalar yapılarak benzer veriler sınıflandırılıp kategoriler elde edilmiştir. Elde edilen bu kategoriler tablolar halinde sunulmuş ve tablolardaki veriler araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşmelerinde kaydedilen konuşma metinleri ile desteklenmiştir. Elde edilen bulgular literatürle desteklenerek tartışılmış ve yorumlanmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Yeni Programın Uygulama Boyutu

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerine ilk olarak ülkemizde böyle bir program değişikliğine gerek olup olmadığı sorulmuştur. Bu sorunun amacı öğretmenlerin değişimin gerekliliğine karşı olan inançlarını, program değişikliğine karşı tutumlarını ve düşüncelerini ortaya çıkarmaktır. Yarı yapılandırılmış görüşme analizi sonuçlarına göre program değişikliğinin gerekli olup olmadığıyla ilgili soruya öğretmenlerin tamamı değişimin gerekli ve şart olduğu cevabını vermiştir. Değişimin şart olduğunu belirten öğretmenlerin verdikleri cevapların bazıları şu şekilde olmuştur:

“Bence vardı. Çünkü 68 programı 37 yıl yürürlükte kalmış, böyle bir değişikliğe ihtiyaç vardı”(SÖ2)

“Vardı bence. Öğretmenlerin çoğu eski programdan şikayetçiydi”(SÖ3)

“Bence vardı. Çünkü ihtiyaç duyuluyordu. Eski program çok ezberciydi, ihtiyaçlara cevap verilmiyordu. Yaşantılara pek fazla yer verilmiyordu”(SÖ4)

Diğer öğretmenlerin tamamı da Türkiye’de program değişikliği zamanının geldiğini, çağın gerisinde kalınmaması gerektiği yönünde görüş belirtmişlerdir.

İkinci olarak araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerine yeni programı ne kadar tanıdıkları ve uygulanabilirliği hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Öğretmenlerden alınan cevapların analizi için sorulan sorular kategorilere ayrılmıştır. İlk sorunun cevabı; az, yeterli, çok iyi biçiminde, ikinci sorunun cevabı ise düşük, orta ve yüksek biçiminde derecelendirilmiştir. Bu sorularla öğretmenlerin yeni programı ne kadar tanıdıkları ve uygulayabilip uygulayamadıkları araştırılmaya çalışılmıştır.

Tablo 2. Yeni Programın Uygulama Boyutu

S.Ö	Cinsiyet	Yeni programı ne kadar tanıyorsunuz?			Programın uygulanabilirliği nedir?		
		Az	Yeterli	Çok iyi	Düşük	Orta	Yüksek
S.Ö.1	E	√			√		
S.Ö.2	E		√		√		
S.Ö.3	E	√			√		
S.Ö.4	B	√					√
S.Ö.5	B		√			√	
S.Ö.6	E	√				√	
S.Ö.7	E			√			√
S.Ö.8	B	√			√		
S.Ö.9	B	√			√		
S.Ö.10	E		√		√		
S.Ö.11	E		√		√		
S.Ö.12	E		√		√		
S.Ö.13	E	√			√		
S.Ö.14	E	√			√		
S.Ö.15	B		√		√		
S.Ö.16	B	√				√	
S.Ö.17	E	√			√		
S.Ö.18	E		√				√
S.Ö.19	B		√		√		
S.Ö.20	E	√					√
Toplam		11	8	1	13	3	4

İlk soruda öğretmenlerin yeni programı ne kadar tanıdıkları incelenmeye çalışılmıştır. Tablodan da görüleceği üzere araştırmaya katılan öğretmenlerden 11'i (%55) programı az derecede tanıdığını ifade etmiştir. Programı az tanıdığını belirten SÖ6 görüşünü şöyle ifade etmiştir:

“Tam olarak tanıyorum diyemem. Ben şu anda ikinci sınıfta okutuyorum. Özellikle kendi sınıfımın müfredatını öğrenmeye çalışıyorum”(SÖ6)

Aynı soruya “yeterli düzeyde” cevabını veren 8 sınıf öğretmeni (%40) bulunmaktadır. Program hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu belirten öğretmenler şu cevapları vermiştir:

“İnternette araştırıyorum, kitaplar okudum bunların dışında farklı bir şey yapmıyorum. Başta programı anlamıyorduk. Şu an elimizdeki kılavuz kitaplar yardımıyla daha iyi anlıyoruz”(SÖ2)

“Yeni programı kitaplardan önceki aldığımız seminerlerden, okuma seven biri olduğum için programı yeterince tanıdığımı düşünüyorum. Basında çıkan yazılar olsun hepsini takip ediyorum”(SÖ10)

Yeterli düzeyde programı tanıdığını belirten öğretmenler sadece kendi sınıfının müfredatını tanıdığını belirtmiştir. Diğer sınıfların müfredatı hakkındaki bilgilerinin sadece o sınıfların öğretmenlerinden duydukları ile sınırlı olduğunu belirtmişlerdir. Diğer sınıfları ise ancak uyguladıkça tam olarak tanıyabileceklerini öğrenebileceklerini belirtmişlerdir.

Uygulama boyutunun diğer sorusunda sınıf öğretmenlerine programın çeşitli faktörler açısından uygulanabilirliğini sorulmuştur. Bu soruda 13 sınıf öğretmeni (%65) programın uygulanabilirliğinin düşük olduğunu söylemiştir. Programın uygulanabilirliğinin düşük olduğunu belirten öğretmenler çeşitli nedenler belirtmişlerdir. Örneğin SÖ1 ve SÖ2 okullardaki fiziksel altyapı ve eğitim teknolojilerinin yetersizliğinin programın uygulanabilirliğini olumsuz yönde etkileyebileceğini dile getirmiştir:

“Bizim sınıflarımız 25 kişilik yapılmış fakat 40 öğrenci var. Sınıfların fiziksel yapısı pek elverişli değil. O yüzden zorluklar çekiyoruz. Ama programı şu haliyle uygulamaya çalışıyoruz. Aksayan yönleri de mutlaka olacaktır. Onları kabul ediyoruz. Yardımcı kitaplarımız güzel ama yeterli değil. Konuların biraz daha genişletilmesi gerekir. Bazı konular çok basite alınmış. Öğrencilerin araştırma yönünü biraz daha geliştirecek konular koyulabilirdi”(SÖ1)

“Okulumuz açısından düşünüldüğünde sınıf mevcudu normal bu konuda problem yok. 40-45 kişilik sınıflarda programın uygulanabilirliği daha zor olur diye düşünüyorum. Altyapısı kent merkezlerinde var ancak kırsal kesimlerde bu imkanlar çok sınırlı. Eğitim teknolojisi açısından okulumuz yetersiz”(SÖ2)

Araştırmaya katılan öğretmenlerden bazıları ise yeni program konusunda öğretmenlerin eğitimi konusundaki yetersizliklerin programın uygulanabilirliğini düşürebileceğini vurgulamıştır. Örneğin:

“Öğretmenler zaten bu programa göre yetiştirilmedi, bu bir eksiklik. Ayrıca sınıf mevcudu açısından bizim okul uygun, sınıf mevcutları az. Bu yönden bir sorunumuz

yok. Öğretmenlerimiz de programa pek uygun değil, yaşantıları gereği. Zamanla uygulanabilirliğin artacağını düşünüyorum. Öğrencilerin eski programa alışık olmaları da sorun çıkarıyor. Her etkinlikte benden bir şey bekliyorlar. Okulun alt yapısı da programa uygun değil. Bu açıdan da zorluklarla karşılaşyoruz. Genel olarak program çok iyi ancak kısıtlı imkanlardan dolayı zorlanıyoruz”(SÖ3)

Yapılan içerik analizine göre programın uygulanabilirliğinin kısıtlı olmasının nedeni sınıf öğretmenlerine göre genel olarak şu sorunlardan kaynaklanmaktadır:

- öğrenci sayısının sınıflarda yüksek olması,
- özellikle eski kuşak öğretmenlerin yeni program doğrultusunda yetiştirilmemiş olması,
- okulların altyapısının yeni programı uygulamaya elverişli olmayışı ve kılavuz kitaplarının bazı derslerde yetersiz olması,
- bazı derslerin gereğinden fazla etkinlik içermesi ve konu yoğunluğunun olmasından dolayıdır.

Programın uygulanabilirliği sorusuna 3 öğretmen (%15) orta cevabını vermiştir. Programın uygulanabilirliğinin orta derecede olduğunu düşünen öğretmenlerin cevapları şunlar olmuştur;

“Benimki birinci sınıf olduğundan çok fazla araç-gereç ya da laboratuvar ortamı gerekmiyor. Herhangi bir sıkıntı çekmedim. Basit araç-gereçler gerekiyor. Okulumuz da bu araç-gereçleri karşılıyor. Koşullarımızın gayet yeterli olduğunu düşünüyorum”(SÖ5)

“Sınıflar kalabalık okulumuzda. Normalde 20-25 olması gerekirken bizim okulumuzda 40 kişilik sınıflar var. Ancak bunlar bahane olmamalı, isteyen uygulayabilir bence. Yeter ki istesin. Alt yapı açısından düşündüğümüzde kitapların bütün gelmesi ve öğrencilerin ileri ki derslerde yapılması gereken etkinlikleri çözmesi sorun oluşturuyor; öğretmen yeni etkinlik bulmak durumunda kalıyor. Materyaller daha da zengin olsa daha iyi olurdu. Biz kendi imkanlarımızla materyalleri temin edip en iyiyi yakalamaya çalışıyoruz”(SÖ6)

Son olarak bu soruya 4 sınıf öğretmeni (%20) programın uygulanabilirliğine “yüksek” yanıtını vermiştir. Programın uygulanabilirliğinin yüksek olduğu görüşünde olan SÖ4:

“Uygulanabilirliği bölgeden bölgeye, okuldan okula değişebilir. Ben pek sorunla karşılaşmıyorum. Ancak ücra bir bölgede bu programda eğitim versem çok fazla sorun olacağını düşünüyorum. Çünkü araç-gereç çok gerekli, araştırmaya yönelik kaynaklar çok gerekli benim öğrencilerim bu kaynaklara ulaşabiliyor. Ancak her öğrenci ulaşamayabilir” demiştir. Bu görüşte olan öğretmenler programın uygulanması için gereken tüm koşulların okul tarafından karşılandığını, bundan dolayı da herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 2 bir kez daha incelendiğinde genel olarak programı “az tanıyorum” diye görüş beyan eden öğretmenlerin programın uygulanabilirliği ile ilgili soruya da “düşük” dedikleri görülmektedir. Programı “az tanıyorum” diyen 11 öğretmenden 7 tanesi programın uygulanabilirliğinin “düşük” olduğunu bildirmişlerdir. Bu sonuç gösteriyor ki programın uygulanabilirliği hakkında olumsuz görüş ortaya atan öğretmenlerin aslında program hakkında yeterince bilgiye sahip değillerdir. Başka deyişle programı iyi tanımayan öğretmenlerin programın uygulanabilirliği konusunda da olumsuz fikir beyan etmeleri doğal bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Kısaca programı tanıma ve uygulanabilirlik arasında bir ilişki olduğu bulgusu açıkça görülebilir. Örneğin Tablo 2 ye bakıldığında SÖ7 kendisine soru yöneltildiğinde “programı çok iyi tanıyorum” cevabını vermiş ve buna bağlı olarak programın uygulanabilirliği “yüksektir” görüşünü savunmuştur. Buna göre şu sonuca varılabilir: Öğretmenlere programın içeriği, vizyonu, felsefesi, yapısı iyi anlatılırsa öğretmenlerin bu programı uygulama yönündeki inançları da yükselmektedir. Burada öğretmenlerin yeni programı tanımları açısından Hizmet İçi Eğitim uygulamalarının etkili bir şekilde yürütülmesinin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Öğretmenlere değişen program doğrultusunda kendilerini geliştirmek için neler yaptıkları sorulmuştur. Öğretmenler bu soruya cevap olarak birden fazla kaynak ismi söylemiştir. 10 sınıf öğretmeni kendilerini geliştirmek için internetten faydalandığını, aynı şekilde 10 kişi de öğretmenlere sene başında verilen kılavuz kitaplardan faydalandığını, 10 kişi kaynak kitaplardan faydalandığını, 6 kişi seminerler ve hizmet içi kurslardan faydalanarak kendilerini geliştirdiklerini söylemişlerdir. Bunlar dışında bazı öğretmenler görsel ve yazılı kaynaklardan ve CD’lerden faydalandığını belirtmiştir. Öğretmenlerin büyük bir bölümü yeni programla ilgili kaynak sıkıntısı çektiklerinden şikayetçi olmuşlardır. Bazı öğretmenler de meslektaşlarıyla konuşarak, onların uygulamalarındaki deneyimlerinden faydalanarak program hakkında kendilerini geliştirdiklerini belirtmişlerdir. Program konusunda kendilerini geliştirmek için neler yaptıkları sorusuna öğretmenlerden şu yanıtlar gelmiştir;

“İnternet’i yeni yeni öğreniyorum. Oradan bilgi sahibi olmaya çalışıyorum. Bununla ilgili çıkan yeni kaynaklardan gerek görsel gerek yazılı kaynaklardan yararlanmaya çalışıyorum. Ama bununla ilgili aşırı şekilde öğretmenlere yardımcı olabilecek materyal ve kaynak da yok” (SÖ1)

“Kendimizi geliştirmek için internet var. CD’ler var. Müdürümüz de bu konuda etkin. Seminerler veriliyor, profesörler çağırılıyor okulumuza” (SÖ7)

“Kurslar kitaplar vardı. İlk programın değişeceği söylendiğinde biz çok tedirgin olduk. Nasıl bir şeyle karşılaşacağız diye. Başta müfettişlerin kılavuz kitaplar size çok faydalı olacak, bunlar size yeterli olacak dediler. Sene başında ilk yaptığımız şey kılavuz kitaplarını ayrı ayrı incelemek oldu. Hepimiz bu programla yeni tanıştığımızdan ortaklaşa kitapları inceledik. Herkes öğrendiği bilgiyi diğerine aktardı. Kılavuz kitapları bu şekilde inceledik.” (SÖ15)

Tutumlarla ilgili olarak öğretmenlere hizmet içi kurslara ya da seminerlere gönüllü mü yoksa zorunlu mu katıldıkları sorusu da yöneltilmiştir. Bu soruya 13 öğretmen hem gönüllü hem de görev olduğu için katıldıklarını söylemişlerdir. 5 öğretmen zorunlu olarak katıldıklarını, 1 öğretmen de gönüllü olarak katıldığını belirtmiştir. Genel anlamda değerlendirildiğinde öğretmenlerin milli eğitimin verdiği kurslara zorunlu olarak katıldıkları, okulların düzenlediği seminerlere ya da diğer hizmet içi kurslara program hakkında kendilerini geliştirmek için gönüllü olarak katıldıklarını belirtmişlerdir. Görüşülen öğretmenlerden bazıları ise bu seminerlere herkesin katılmadığını, sadece yönetimin görevlendirdiği öğretmenlerin katıldığını söylemişlerdir. Ayrıca seminerlere sadece görev olduğu için yani zorunlu olarak katıldığını söyleyen öğretmenlerin tamamının erkek olduğu gözlenmiştir. Bu soruya yönelik öğretmenlerden alınan görüşler şunlardır;

“Okul zamanında mecburen gidiyoruz. Ama o programı geliştirmek için yapılıyorsa, eğitim öğretim sürecinin dışında oluyorsa çoğunlukla can-ı gönülden katılabilir.”(SÖ1)

“Herkes zorunlu olarak katılmak durumunda”(SÖ2)

“Faydalı olduğuna inanılırsa gönüllü katılım olur bence. Ancak faydalı olduğuna inanmıyorum. Seminerlere haziran ayında katıldık, bir önceki yılın yorgunluğu da vardı, bu gibi nedenlerden dolayı pek gönüllü katılan olmadı bence”(SÖ3)

“Seminerlere göre değişiyor. Bize yararlı olacağını düşündüğümüz programlara gönüllü olarak isteyerek katılıyoruz. Yararlı olacağını düşünmediğimiz programlar da zorunlu olarak katılıyoruz. Semineri veren kişiye göre de değişiyor”(SÖ4)

Genel olarak düşünüldüğünde öğretmenler, seminerlerde sunum yapan müfettiş ve formatör öğretmenlerin konuya hakim olmadığından ve seminerlerde kendilerini geliştirebilecek düzeyde bilgi verilmediğinden dolayı, ayrıca seminerlerin haziran ayında yapılması ve öğretmenlerin bu dönem içerisinde önceki yılın yorgunluğunu üzerinden atamamış olması nedeniyle seminerlere gönüllü olarak katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Yeni Programın Psikolojik Boyutu

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerine yarı yapılandırılmış mülakat formunun D bölümünde program değişikliğinin öğretmenler üzerindeki psikolojik etkilerini incelemek amacıyla çeşitli sorular yöneltilmiştir. Bu sorular daha çok öğretmenlerin yeni programla ilgili endişeleri, program konusundaki motivasyonlarını incelemeyi amaçlamıştır. Programın uygulanması konusunda varsa aldıkları rehberlik yardımları ve diğer öğretmenlerle sosyal ve akademik ilişkileri irdelenmeye çalışılmıştır. Elde edilen verilerin analizi için soruların cevapları çeşitli kategoriler altında toplanmıştır. Böylelikle öğretmenlerin yeni programdan psikolojik anlamda ne kadar etkilendikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 3. Yeni Programın Sınıf Öğretmenleri Üzerindeki Psikolojik Boyutu

Öğretmenler	Cinsiyet	Endişe		Endişeler		Öğretmenlik Rollerinde Değişme		Diğer öğretmenlerle ilişkilerde Değişme		Rehber Öğretmen Yardımı		Motivasyon	
		Oldu	Olmadı	Giderildi	Giderilmedi	Oldu	Olmadı	Oldu	Olmadı	Oldu	Olmadı	Arttı	Artmadı
S.Ö.1	E	✓		✓		✓		✓		✓			✓
S.Ö.2	E		✓			✓		✓		✓		✓	
S.Ö.3	E		✓			✓		✓		✓		✓	
S.Ö.4	B		✓				✓	✓				✓	
S.Ö.5	B		✓			✓		✓		✓		✓	
S.Ö.6	E		✓			✓		✓		✓		✓	
S.Ö.7	E		✓				✓	✓		✓		✓	
S.Ö.8	B		✓			✓		✓		✓		✓	
S.Ö.9	B		✓			✓		✓		✓		✓	
S.Ö.10	E		✓			✓		✓		✓		✓	
S.Ö.11	E	✓			✓	✓		✓		✓		✓	
S.Ö.12	E	✓			✓	✓		✓		✓		✓	
S.Ö.13	E	✓			✓	✓		✓		✓		✓	
S.Ö.14	E	✓			✓	✓		✓		✓		✓	
S.Ö.15	B	✓			✓	✓		✓		✓		✓	
S.Ö.16	B	✓			✓	✓		✓		✓		✓	
S.Ö.17	E	✓		✓		✓		✓		✓		✓	
S.Ö.18	E	✓		✓		✓		✓		✓		✓	
S.Ö.19	B	✓			✓	✓		✓		✓		✓	
S.Ö.20	E	✓			✓	✓		✓		✓		✓	

Tablo 3'ten de görüleceği üzere yarı yapılandırılmış mülakat sırasında öğretmenlere ayrıca programı ilk olarak ne zaman duydukları ve ilk duyduklarında neler hissettikleri sorulmuştur. Bu soruyla öğretmenlerin yeni programla ilgili endişelerinin olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Verilen cevaplara baktığımızda 11 öğretmen (%55) endişe yaşadıklarını belirtmiştir. Bazı öğretmenlerin bu soruya verdikleri cevaplar şunlardır;

“Bir tepkimiz, durgunluğumuz, sessizliğimiz oldu. Acaba yapabilecek miyiz, başarabilecek miyiz diye endişelerimiz oldu.”(SÖ1)

“Tabi ki oldu. 9 yıl bir programla yoğruluyorsunuz. Onun doğru olduğu söyleniyor. Sen de onun doğru olduğunu düşünüyorsun. Endişelendik, korktuk, ürktük diyelim ama belirsizlik olduğu için.”(SÖ15)

Duyulan endişelerin genel olarak programın belirsizliklerinden kaynaklandığı gözlenmiştir. Buna karşılık olarak 9 öğretmen (%45) de program değişimini ilk duyduğunda herhangi bir endişe yaşamadığını belirtmiştir. Herhangi bir endişe duymadığını dile getiren öğretmenlerin yanıtları şunlardır;

“Geçen yıl duydum, endişem olmadı. Bu işi yapabilirim diye düşündüm. İyi de oldu.”(SÖ4)

“Öncelikle makul karşılamaya çalıştım. Bir endişem olmadı. Çünkü eski sistemden hoşnut değildim kuru kuruya ezbercilik vardı. Belki daha iyi olabilir düşüncesiyle öyle çok fazla endişe duymadım”(RÖ8)

Öğretmenlerin herhangi bir endişe duymamalarının nedeninin programda bulunan bazı teknikleri program uygulanmadan önce de uyguluyor olmaları ve değişimin gerekliliğine inanmaları olarak tespit edilmiştir. Ardından yeni programı duyduklarında endişelendiğini belirten öğretmenlere bu endişelerinin giderilip giderilmediği sorulmuştur. Verilen cevaplara baktığımızda, 3 öğretmen endişelerinin giderildiğini belirtmiştir. Endişelerinin azaldığını ve giderildiğini belirten öğretmenlerin cevapları şu biçimdedir;

“Biraz azaldı. Çünkü gerek kendi tecrübelerimiz gerekse bizim de programa dahil olmamız, oradaki ortamı gördükten sonra o ilk andaki endişemiz biraz yumuşadı. Şu anda yavaş yavaş normale geliyor.”(SÖ1)

“Yani büyük ölçüde giderildi. Kendi açımdan giderdiğimi düşünüyorum. Çok büyük bir endişem yok artık.”(SÖ17)

8 öğretmen ise bu endişelerinin hala devam ettiğini ve giderilmediğini belirtti. Endişelerinin giderilmediğini belirten sınıf öğretmenlerinin cevapları ise aşağıdaki gibidir;

“Endişelerim bu anlamda var ve hala giderilmedi.”(SÖ12)

“Tam anlamıyla giderildiğini söyleyemem, bazı eksiklikler halen var.”(SÖ13)

Endişelerinin giderilmediğini belirten öğretmenlerin genel olarak gerekçeleri program hakkında çok fazla eğitim almadıkları ve baştaki belirsizliklerin halen devam etmesidir.

Öğretmenlere program değişikliği ile beraber öğretmenlik rollerinde değişiklik olup olmadığı sorulmuştur. Bu soruya 16 öğretmen (%80) bir şekilde değişiklik oldu cevabını vermiştir. Bu değişikliklerin genel olarak alışkanlıklarda, kullanılan araç-gereçlerde ve öğretim yöntemlerinde gözlemlendiğini belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenlerinin bu soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir;

“Araç-gereç açısından teknolojinin kullanımı üzerine ağırlık veriyor. Bu yüzden ilk etapta bilgisayar kullanmayı, internetten yararlanmayı, derslerde kullanmamız gereken araç-gereçleri daha iyi kullanma yönünde çabalarımızı arttırdık.”(SÖ1)

“Değişikliğe neden oldu, format değişti. Dersin işlenişi farklı.”, “Yöntemler değişti tabi ki de. Öğretmen kılıktan kılığa giren bir şey oldu”(SÖ2)

Öğretmenlere program değişikliği ile ilgili olarak ilişkilerinde(okul yönetimi, öğretmen arkadaşları, sosyal çevresi ile olan) her hangi bir değişiklik olup olmadığı sorusu yöneltildi. Bu soruda 17 öğretmen (%85) ilişkilerinde değişiklik olduğunu belirtti. İlişkilerinde değişiklik olduğunu belirten sınıf öğretmenlerinin bu soruya vermiş oldukları cevaplar şu şekildedir;

“Sosyal çevremde şu değişiklik oldu. İlk planda ailelerin bu programla ilgili olmadığı için bir önceki yıla göre büyük bir çelişki var. Aileler yavaş yavaş yeni programa alışmaya başladı. Yeni programda ve daha önceki programda da gerek öğretmenlerle gerek yöneticilerle iyi bir diyalog içerisindeydik. Öğretmen arkadaşlarla fikir alışverişi ve yardımlaşma daha da arttı diyebilirim. İşbirliği arttı. Bilmediklerimizi birbirimize danışıyoruz. Böylece programı daha iyi anlıyoruz. Öğreniyoruz.”(SÖ1)

“Okul yönetimi bu programla ilgili bize toplantılarda açıklamalarda bulundu. Bazı arkadaşlarımızla felsefe farklılığımız olduğundan tartışmalar yaşıyoruz. Bildiğim kadarıyla arkadaşlarıma program hakkında bilgi vermeye çalıştım. İşbirliğinin de arttığını söyleyebiliriz.”(SÖ2)

“Farklılık şöyle oldu: daha çok yardımlaşmamız gerektiği ortaya çıktı. Bilgi paylaşımı gibi konularda da farklılık oldu. İşbirliği arttı diyebilirim.”(SÖ3)

Bu konuda genel olarak yeni programın öğretmenler arasındaki iletişimi arttırdığı, belirsizlikler sonucu bilgi almak için arkadaşların birbirlerinden faydalandığını ve bunun da sosyal ilişkilere olumlu biçimde yansıtıldığı anlaşılmaktadır.

Diğer soruda öğretmenlerin değişen programa uyum sağlamak için okul rehberlik

servisinden herhangi bir şekilde yardım alıp almadıkları sorulmuştur. Bu soruya 7 öğretmen (%35) rehberlik öğretmenin kendilerine değişen programla ilgili yardımda bulunduğunu dile getirmiştir. Bu soruya verilen cevaplar;

“Rehber öğretmenle sürekli görüş alışverişi, iletişim içersindeyiz. Yeni programa uyum sağlayamayan çocukları onunla görüştürüyoruz. Ne yaparsak daha faydalı olacağına yönelik bazı telkinlerde bulunuyoruz.”(SÖ11)

“Evet dokundu. Zaman zaman bana bu programla ilgili birtakım bilgiler verdi. Programın nasıl uygulanması gerektiği konusunda bana açıklamalar yaptı. Rehber öğretmenin uygulamalar açıklamalar birliktelik açısından bize faydası dokunuyor.”(SÖ13)

Rehber öğretmenlerden yardım alan sınıf öğretmenleri genellikle etkinliklerin nasıl uygulanacağı konusunda rehber öğretmene başvurduklarını dile getirmişlerdir. Program konusunda yardım almamalarının nedenini ise rehber öğretmenlere program değişikliği ile ilgili herhangi bir eğitimin verilmemesinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerden 13 öğretmen (%65) ise rehberlik servisinden herhangi bir yardım almadıklarını söylemiştir. Sınıf öğretmenlerinin rehber öğretmenden herhangi bir yardım talebinde bulunmamasının nedenleri arasında rehber öğretmenin programa yönelik bir eğitim almamış olması ve öğretmenlerin böyle bir talepte bulunmamalarıdır.

Öğretmenlere yeni programla birlikte motivasyonlarında herhangi bir farklılık olup olmadığı sorulmuştur. Bu soruya araştırmaya katılan çoğu öğretmen (16) değişen programla birlikte bir şekilde motivasyonlarının arttığını belirtmiştir. Bu soruyla ilgili örnek cevaplar şu şekildedir;

“Önceden de öğrenci merkezli eğitim-öğretim yapıyorduk ancak bu programın kılavuz kitapları öğretmenin sınıf içerisindeki yükünü azaltıyor. Şimdi daha rahat öğretmenlik yapıyoruz bu da motivasyonumuzu artırıyor. Dersler daha zevkli hale geldi.”(SÖ2)

“Var tabii ki. Altyapının da ders işlenişine yönelmesi, artık ne düşünsem, ne yapmam, ne etsem diye düşünmüyorsunuz. Bu da motivasyonumuzun artmasını sağlıyor. Eskiden de dersleri çok monoton işlemiyorduk. Ama programın da desteklemesi daha iyi oldu.”(SÖ4)

“Şu anda derslerin daha zevkli olduğunu söyleyebilirim. Özellikle birinci sınıflar için. Önceden çocuklar derse gelmeye çekiniyorlardı, şimdi daha ana sınıfı havası var. Bütün öğrenciler derse katılıyor. Zaman yetmiyor bile. Dersler çok zevkli geçiyor. Bu da öğretmenin motivasyonunu artırıyor” (SÖ5)

Bu alıntılardan yeni programın etkinliklere dayalı olması öğrenci açısından dersleri eğlenceli hale getirdiğinden öğretmenlerinde dersleri monotonluktan çıkarabildikleri anlaşılmaktadır. Bu konuda programı destekleyen kılavuz kitaplarında öğretmenlere yüksek düzeyde fayda sağladığı bulgusu da bu görüşmelerden elde edilmiştir.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

İlköğretim birinci kademedeki yapılan program değişikliğinin sınıf öğretmenleri üzerindeki etkisini ortaya koyabilmek için yapılan bu çalışmadan elde edilen bulgulara dayanarak aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Sonuçlar

İlköğretim programındaki değişikliğin eğitimde etkili olabilmesi için, öğretmenlerin yeni programla ilgili teorik bilgilerinin yanında uygulamaya dönük bilgilerinin de olması gerekmektedir. Sene başında sınıf öğretmenlerine yeni programı tanıtmaya yönelik seminerler düzenlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin yeni program hakkında bilgilendirilmesi amacıyla düzenlenen seminerlerde, sınıf öğretmenlerine programın uygulamasından daha çok felsefi hakkında bilgi verilmeye çalışılmış ancak bu da sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Verilen seminerlerin bir hafta gibi kısa süreli olması, formatör öğretmenler ve müfettişlerin de konuya hakim olmamaları sınıf öğretmenlerine göre seminerlerin başarısız olmasının temel nedenidir. Çalışma sonucunda ulaşılan bulgulara göre sınıf öğretmenlerinin çoğunun programın teorisi ve programın uygulanması konusunda yeterli düzeyde bilgiye sahip olamadıkları anlaşılmaktadır.

Sınıf öğretmenlerinin ülkemizde böyle bir program değişikliğinin yapılmasının gerekliliğinin bilincinde olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin tamamının görüşüne göre ülkemizde böyle bir program değişikliği ihtiyacının var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin bu konuda ortak bir görüşü paylaştıkları anlaşılmaktadır.

Sınıf öğretmenlerinin çoğu yeni program konusunda kendisini geliştirmek için çeşitli kaynaklardan faydalanmaktadır. Sınıf öğretmenlerinin programın etkili olabilmesi için bir şekilde kendilerinin gelişmesi gerektiği konusunda farkındalıklarının olduğu yapılan görüşmelerde elde edilen bulgularla anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin kendilerini geliştirmek istemelerine rağmen bu konuda kaynak sıkıntılarını yaşadıkları sonucuna varılmıştır. Özellikle de yazılı kaynak konusunda şikayetlerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Seminerlere sınıf öğretmenleri içerisinde hem zorunlu hem de gönüllü olarak katılanlar olmuştur. Sınıf öğretmenlerinin seminerlere zorunlu katılmasının nedeninin yapılan görüşmeler sonucunda genel olarak seminerlerin zamanının uygun olmamasından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Uygun zamanda yapıldığı takdirde sınıf öğretmenlerinin gönüllü olarak katılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan görüşmelerde elde edilen bulgulara göre yeni programı öğretmenlerin tam anlamıyla tanımadığı anlaşılmaktadır. Yapılan görüşmeler sonucunda gerek kaynak yetersizliği ve gerekse seminerlerin etkisiz olması sınıf öğretmenlerinin yeni programı tam anlamıyla tanımasını engellediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin bu yıl sadece kendi sınıfının müfredatı konusunda geliştiği ve diğer sınıfların müfredatlarını o sınıfları okuttukça tam anlamıyla tanıyabileceği anlaşılmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin birçoğu programın uygulanabilirlik açısından sınırlı olduğu görüşünde birleşmektedir. Yapılan çalışmayla sınıf öğretmenlerinin yeni programın uygulanabilirliğinin kısıtlı olmasının nedenlerini; sınıfların fiziksel yapısının, öğrenci sayısının, kılavuz kitapların, okulun altyapısının ve eğitim teknolojisinin yetersizliği, öğretmenlerin yetiştirilmesinde ki yetersizlikler olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan görüşmeler sonucunda yeni programla birlikte ortaya çıkan belirsizlikten dolayı sınıf öğretmenlerinin çoğu endişe yaşamıştır. Program uygulanmaya başlandıktan sonra bu endişelerin bir kısmının halen devam ettiği ve bir kısmının da zamanla azaldığı ve kaybolduğu sonucuna varılmıştır. Bu endişelerin genellikle programın tam olarak anlaşılmasından kaynaklanan belirsizlikten ve eski programdan arta kalan alışkanlıklardan dolayı ortaya çıktığı anlaşılmıştır. Bu endişelerinin giderildiğini belirten sınıf öğretmenleri kendi çabalarıyla ve tecrübeleriyle bu endişeleri giderdiklerini belirtmişlerdir. Yapılan çalışma sonucunda sınıf öğretmenlerinin yeni programla beraber ortaya çıkan endişelerinin genel olarak giderilmediği ve endişelerinin giderildiğini belirtenlerin ise dışarıdan herhangi bir yardım almadığı ortaya çıkmıştır.

Yapılan çalışma sonucunda sınıf öğretmenlerinin rollerinde birtakım değişmelerin meydana geldiği tespit edilmiştir. Bu değişikliklerin genel olarak alışkanlıklarda, kullanılan araç-gereçlerde ve öğretim yöntemlerinde olduğu anlaşılmıştır. Öncelikle yeni programda etkinliklerin ön plana çıkması nedeniyle öğretmenlerin sınıf ortamındaki otoritesi zayıflayarak yerini öğrencilerle iç içe olan bir ilişkiye bıraktığı ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin yeni rollerine alışmakta bazı sıkıntılar yaşadıkları bunun nedeninin ise eski alışkanlıklarından henüz sıyrılamamış olmalarının etkili olduğu araştırmacılar tarafından gözlenmiştir.

Yeni programın sınıf öğretmenlerinin çevreleriyle (öğretmen arkadaşları, okul yönetimi ve sosyal çevresi) olan ilişkilerini de etkilediği ortaya çıkmıştır. Programdaki belirsizliklerden dolayı sınıf öğretmenlerinin kendi aralarında ve yönetimle olan ilişkilerinde olumlu anlamda artış olduğu ve işbirliğinin daha da arttığı sonucuna varılmıştır.

Yeni programla birlikte öğretmenlerde gözlenen endişe, stres, belirsizlik, yetersizlik duyguları gibi psikolojik belirtilerin çözümünde sınıf öğretmenlerinin çoğunun psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerden herhangi bir yardım talebinde bulunmadıkları anlaşılmıştır. Bunun nedeni ise sınıf öğretmenlerinin program konusunda kendilerini rehber öğretmenden daha fazla bilgi sahibi olduklarını düşünmelerinden ve bunun bir eksiklik göstergesi olarak algılamalarından kaynaklandığı araştırmacılar tarafınca düşünülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden yola çıkarak psikolojik danışman ve rehber öğretmenden genellikle etkinlikler konusunda yardım aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedeninin psikolojik danışmanın pedagojik olarak sınıf öğretmenlerinden daha yeterli olduğunun düşünülmesinden kaynaklandığı ortaya çıkmıştır.

İlköğretimde meydana gelen program değişikliğinden sonra sınıf öğretmenlerinin motivasyonlarında olumlu anlamda artış olduğu, bunun nedeninin ise öğretmenlerin yüklerinin hafiflemiş olması ve etkinliklerin dersleri zevkli hale getirmesi sonucuna varılmıştır. Ayrıca kılavuz kitapların sınıf öğretmenlerini her konuda adım adım yönlendirmesi ve programın sınıf öğretmenlerine etkinlikler konusunda esneklik tanınmasının da öğretmenlerin motivasyonları üzerinde olumlu bir etki yarattığı anlaşılmıştır.

Öneriler

İlk olarak dikkat çeken durum seminerlerin yetersiz bulunması ve sınıf öğretmenlerine seminerlerde yeni programın yeteri kadar tanıtılmamasıdır. Bu yüzden öğretmenlere verilen hizmet içi seminerlerin sayısının ve içeriğinin artırılması sınıf öğretmenlerinin yeni programı tanıması ve programı uygularken sıkıntılarla karşılaşmaması

açısından faydalı olacaktır. Ayrıca seminerleri veren kişilerin program hakkında pek fazla bilgiye sahip olmadıkları sonucuna dayanarak seminerleri yeni program konusunda uzman kişilerin vermesi programın oturması açısından uygun olacaktır.

Okulların altyapı sorunlarının bulunması nedeniyle etkinlikler tam anlamıyla yapılamamaktadır. Programda büyük bir öneme sahip olan etkinliklerin beklenen faydayı sağlaması için okulların altyapı sorununun giderilmesi gerekmektedir. Özellikle okullarda araç gereç sıkıntısı yaşanmaktadır. Araç gereçlerin sağlanması programın işlevini yerine getirmesi açısından faydalı olacaktır. Özellikle kırsal kesimlerde bulunan okullarda araç gereç ve materyal sıkıntısı yaşanmaktadır. Bu eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir.

Yeni programla ilgili yazılı ve görsel kaynaklarda yaşanan sıkıntılardan dolayı sınıf öğretmenleri ve diğer öğretmenler kendilerini bu alanda geliştirememektedirler. Bu alandaki kaynakların artması durumunda öğretmenler bilmedikleri konuları araştırarak öğrenecekler ve belirsizliklerden kaynaklanan stres ve kaygıyı yaşamayacaklardır. Özellikle de kırsal kesimlerde kaynaklara ulaşmakta sıkıntı yaşanmaktadır.

Öğretmenlerin çoğu kılavuz kitaplarda bulunan etkinlikleri yerine getirirken zaman sıkıntısı yaşamaktadır. Bu yüzden kitaplarda bulunan etkinliklerin yoğunluğunun azaltılması zaman probleminin ortadan kalkmasını sağlayacaktır. Ayrıca bazı konularda yoğunluğun fazla olmasından şikâyetçi olan sınıf öğretmenleri bazı konulara ise yeteri kadar önem verilmediğini ifade etmişlerdir. Bu durumun dikkate alınarak konuların yoğunluğunun tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir. Sınıf öğretmenleri tarafından dile getirilen bir başka durum da etkinliklerin kırsal kesimlerdeki okullara uygun olmayışıdır. Bu durumun da dikkate alınarak uzmanlarca kılavuz kitapların tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Programın uygulanabilirliği ile ilgili yöneltilen sorulara verilen cevapların karşılaştırmalı yapılan analiz sonuçlarında sınıf öğretmenlerinin özellikle sınıflarının çok kalabalık olmasından şikâyetçi oldukları bulgusu elde edilmiştir. Sınıfların çok fazla kalabalık olması programın tam anlamıyla yerine getirilmesinde engel teşkil etmektedir. Sınıf mevcutlarının azaltılması gerekmektedir.

Yetenek derslerinde kılavuz kitapların olmaması bu derslere gereken önemin verilemesine yol açmaktadır. Branşlaşmanın henüz yerleşmediği programda bu dersler genellikle boş geçmekte veya bu derslerde geri kalan dersler işlenmektedir. Öğrencinin yeteneklerinin gelişmesi açısından önemli bir yere sahip olan bu dersler için kılavuz kitapların oluşturulması bu derslerin işlevlerini tam anlamıyla yerine getirmesini sağlayacaktır.

Sınıf öğretmenleri programdan psikolojik anlamda etkilenmiş olmalarına rağmen rehber öğretmene başvurmamaktadırlar. Bunun nedeni ise rehber öğretmenin yeni program hakkında herhangi bir eğitim almamasıdır. Rehber öğretmenlerin bu konuda sınıf öğretmenlerine yardımcı olabilmeleri için yeni program hakkında eğitim almaları gerekmektedir.

5. KAYNAKLAR

1. Gözütok, F. D., **Türkiye’de Program Geliştirme Çalışmaları**, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 160 Güz, Ankara, 2003. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/160/gozutok.htm> (10.09.2007 tarihinde indirildi).
2. Ifanti, A. A. ‘Policy and curriculum development in Greece. The case of secondary school curriculum’, *Pedagogy, Culture and Society*, 15:1, 71 – 81, London, 2007
3. Varış, F. *Eğitimde Program Geliştirme “Teori ve Teknikler”*. Ankara, 1975.
4. Ertürk, S. *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara, 1982.
5. Yüksel, S. ‘Türkiye’de Program Geliştirme Çalışmaları ve Sorunları’, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı: 159 Yaz, Ankara, 2003. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/159/yuksel.htm> (10.09.2007 tarihinde indirildi)
6. Demirel, Ö. *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara, 1996.
7. Lau, D. C. ‘Analysing the curriculum development process: three models’, *Pedagogy, Culture and Society*, 9:1, 29 – 44, London, 2001.
8. Özden, Y. *Öğrenme ve Öğretme*, Geliştirilmiş 5. Baskı, Ankara, 2003.
9. Eğitim Programları ve Öğretim Alanı Profesörler Kurulu İlköğretim 1-5. Sınıflar Öğretim Programlarını Değerlendirme Toplantısı Sonuç Bildirisi, Eskişehir, 2005, <http://ilkogretimonline.org.tr/vol5say1/sbildirge%5B1%5D.pdf> (15.09.2007 tarihinde indirildi).
10. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) MEB Müfredat Geliştirme Süreci: **Programların Geliştirilmesini Gerekli Kılan Nedenler**, Ankara, 2005, http://ttkb.meb.gov.tr/programlar/prog_giris/prg_giris.pdf (10.09.2007’de indirildi)
11. Altun, T. *Factors Influencing Teachers’ Change in Classroom Practice Due To Introduction of Information and Communications Technology (ICT) in Turkey*, Unpublished EdD Thesis, University of Nottingham, School of Education, Nottingham, UK, 2002.
12. Alev, N. *Integrating Information and Communications Technology (ICT) into Pre-service Science Teacher Education: The Challenges of Change in a Turkish faculty of Education*, unpublished EdD Thesis, University of Leicester, School of Education, Leicester, UK, 2003.
13. Kiroğlu, K. (ed) *Yeni İlköğretim Programları (1 – 5. Sınıflar)*, Ankara, 2006.
14. Fullan, M.G., with Stiegelbauer, S. ‘*The New Meaning of Educational Change*’, London, Cassel Press, 1991.
15. Korkmaz, İ. ‘Yeni İlköğretim Programının Öğretmenler Tarafından Değerlendirilmesi’, Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi, Bildiri Kitabı, 2. Cilt, sayfa: 249-261, Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara, 14-16 Nisan 2006.
16. Yıldırım, M. C. ‘Yeni İlköğretim Programının Değerlendirilmesi’, Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi, Bildiri Kitabı, 2. Cilt, sayfa: 261-269, Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara, 14-16 Nisan 2006.
17. Akpınar, B., Turan, M., ve Gözler, A. ‘Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin yeni ilköğretim müfredatına ilişkin görüş ve önerileri’ Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi, Bildiri Kitabı, 2. Cilt, sayfa: 403-415, Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, , Ankara, 14-16 Nisan 2006.
18. Öztürk, C., ve Tuncel, G. ‘Yeni 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı ile İlgili Öğretmen Görüşleri’, Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi, Bildiri Kitabı, 2. Cilt, sayfa: 184-195, Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara, 14-16 Nisan 2006.
19. Ekiz, D. *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metotlarına Giriş*, Ankara, 2003.